

۱۴۲۱۴۸۶
۹۵-۵-۲۸

حقوق بین الملل محیط زیست

(مجموعه مقالات)

دکتر سید جلالیان

دانشیار دانشکده حقوق

انتشارات
داد

سرشناسه	جلالیان، عسکر، ۱۳۴۶-
عنوان و نام پدیدآور	حقوق بین الملل محیط زیست (مجموعه مقالات) / عسکر جلالیان.
مشخصات نشر	تهران: دادگستر، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	۳۱۲ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۲۸۲-۰۷۷-۸: ۲۰۰۰۰۰ ریال.
وضعیت فهرست نویسی	فیفا
یادداشت	کتابنامه
موضوع	حقوق بین الملل محیط زیست -- مقاله ها و خطابه ها
موضوع	Environmental law, International – Addresses, essays, : lectures
موضوع	حقوق بین الملل -- مقاله ها و خطابه ها
موضوع	International law – Addresses, essays, lectures :
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ ج۸ح/ک۲۵۸۵
رده بندی دیسی	۳۴۴/۰۴۶
شماره کتابشناس ملی	۴۳۰۲۴۹۸

حقوق بین الملل محیط زیست (مجموعه مقالات)

مؤلف: دکتر عسکر جلالیان (Email: dr_ajalalian@yahoo.com)

ویراستار: فاطمه جلالیان

ناشر: انتشارات دادگستر

چاپ اول: تابستان ۹۵

شمارگان: ۶۰۰ نسخه

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۸۲-۰۷۷-۸

همه ی حقوق چاپ و نشر این اثر برای نشر دادگستر محفوظ است. تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، از جمله: فتوکپی، الکترونیکی، ضبط و ذخیره در سیستم های بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی از ناشر ممنوع است. این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

دفتر مرکزی انتشارات: تهران، میدان حضرت ولی عصر (عج)، بلوار کشاورز، ابتدای

خیابان فلسطین، کوچه شهید ذاکری، بن بست سوم، پلاک ۶

تلفن ۸۸۹۰۴۴۶۵ - ۸۸۹۰۵۴۶۰ فکس ۸۸۹۱۰۳۳۳

کدپستی: ۱۴۱۶۷۵۳۶۸۱

آدرس سایت: www.dadgostarpub.ir

پیشگفتار	۷
ضرورت تأسیس دادگاه بین الملل محیط زیست جهت حمایت کیفری و حقوقی از محیط زیست در مقابل خسارات وارده در جنگ ۲۲ روزه غزه	۱۳
دکتر عسکر جلالیان / دکتر مرتضی نجفی اسفاد	
مسئولیت بین المللی رژیم صهیونیستی بدلیل نقض حقوق بین الملل محیط زیست در محاصره ۲۲ روزه یافا	۵۹
دکتر عسکر جلالیان	
نارسایی حقوق بین الملل و حقوق بین الملل محیط زیست در حمایت از محیط زیست بین الملل	۱۰۳
دکتر عسکر جلالیان	
تأثیر نهادهای نظارتی بین المللی و سازمان های غیر دولتی در نهادینه شدن حقوق محیط زیست	۱۴۳
دکتر عسکر جلالیان	
نظام حل و فصل اختلافات محیط زیست در حقوق بین الملل	۱۶۹
دکتر عسکر جلالیان / رقیه حسین پور	
پیدایش حقوق بین الملل محیط زیست و تأثیرات آن بر توسعه مسئولیت بین المللی دولت ها	۱۹۹
دکتر عسکر جلالیان	

جایگاه محیط زیست در توسعه پایدار با نگاه به حقوق بین الملل و ادیان الهی .. ۲۲۵
دکتر عسکر جلالیان

مسئولیت آلوده کنندگان دریا در حقوق ایران و حقوق بین الملل ۲۵۵
دکتر عسکر جلالیان / زینب مهنی اسفندقه

حق و تکلیف دو روی یک سکه در مسئولیت بین المللی دولتها در حوزه
محیط زیست ۲۷۷
دکتر عسکر جلالیان

www.ketab.ir

پیشگفتار

انسان‌ها براساس فطرت الهی مدنی الطبع خلق شده‌اند. در گذر زمان به تدریج طبع مدنی آنها بیشتر بروز پیدا کرده و به تبع آن زندگی جمعی، عشیره‌ای، قبیله‌ای و گروهی به سمت تشکیل شهر و زندگی شهری کشیده شده است. شکل‌گیری تجمعات انسانی در قالب شهر، قرین شده با نیازهای جدید که افراد چه بصورت جمعی چه بصورت فردی باید با آنها را تأمین نمایند. با اتفاقاتی که تحت عنوان "توسعه"^۱ در سده‌های اخیر رخ داده است زیست شهری به سمت و سویی سوق یافته که در بسیاری از موارد برای تأمین نیازهای زیستی یا تعبیری در بسیاری از موارد برای تأمین حقوق اولیه زیستی، خواسته و یا ناخواسته نیازها و با حقوق جمعیت‌های دیگر نادید گرفته می‌شود و یا بعضاً مورد تعرض قرار می‌گیرد. این اتفاق یعنی نادید گرفتن و یا تعرض به حقوق دیگران (افراد/ جمعیت‌ها)، با پیدایش مفهومی به نام «دولت»^۲ بیشتر ظهور و بروز پیدا کرده است.

پرواضح است فلسفه وجودی دولت‌ها ایجاد نظم در روابط انسانی در عرصه ملی و بین‌المللی می‌باشد اما تنیدگی روابط و پیچیدگی منافع منجر شده که دولت‌ها نیز خود دست به تعدی و تجاوز بزنند. برای تنظیم روابط و تعریف و تبدیل منافع در حوزه ملی قوانین مختلف و جامعی تدوین شده و راهکارها و ضمانت‌های اجرایی مناسبی نیز برای آنها دیده شده است تا جمعیت بشری بر اساس طبع مدنی، زیست متناسب خود را داشته باشند. در حوزه بین‌الملل نیز ضرورت ایجاب می‌نماید تدابیر لازم اندیشه شود تا بازیگران این حوزه که در حال حاضر افراد، سازمان‌های بین‌المللی^۳ و دولت‌ها می‌باشند بتوانند زیست بین‌المللی رو به رشدی داشته باشند.

1- Development

2- Government

3- International Organizations

در حوزه ملی بنا بر دلایل فراوانی نظارت بر حسن اجرای قوانین راحت تر است. ضمانت‌هایی که برای حسن اجراء دیده شده در بسیاری از موارد اجبارهای مورد نیاز برای تبعیت از قانون و قانع بودن بر حقوق تعریفی، را ایجاد می‌نماید. بازیگران عرصه ملی در بسیاری از موارد خواسته و یا ناخواسته حقوقشان استیفاء می‌گردد و از تعدی به حقوق دیگران باز داشته می‌شوند. در مواردی که تعدی صورت می‌پذیرد مجازات آن پیش بینی شده و اعمال می‌گردد. اما در عرصه بین‌الملل این شرایط وجود ندارد یا به تعبیری تحقق این خواسته کاری سخت و در حد محال است. اجرایی کردن قانون در عرصه بین‌الملل به حدی سخت و پیچیده است که این شبه ایجاد شده که حقوق بین‌الملل ضمانت اجراء ندارد. حقوق بین‌الملل و زیر شاخه‌های آن از جمله "مسئولیت بین‌المللی دولت"^۱، "حقوق بین‌الملل محیط‌زیست"^۲، "حقوق بشر"^۳، "حقوق بشر دوست"^۴ و دهها عنوان دیگر گرچه اینها همه نو پا هستند اما به سرعت تحول و توسعه چشمگیری یافته‌اند. با وضع قوانین سخت گیرانه و یا به تعبیری خارج شدن از حالت توصیه‌ای در سفارشی، ضمانت اجرایی بهتری پیدا کرده‌اند. در عصر "جهانی شدن"^۵ که جهان به سمت تبدیل شدن به یک "دهکده"^۶ پیش می‌رود دولت‌ها به عنوان یکی از اعضاء این دهکده جهانی باید بیش از پیش احساس مسئولیت فردی نمایند. همانطور که در بعد ملی مسئولیت مدنی و مسئولیت کیفری با هدف تنظیم روابط تعریف شده و در جایگاه خود تاکثرن به بار مؤثر واقع شده است در عرصه بین‌المللی نیز باید این اتفاق با سرعت بیشتری تحقق گیرد. با وضع قوانین و تنظیم معاهدات مورد نیاز، بسیاری از قوانین مربوط به فعل‌ها و یا

1- International Responsibility Of State

2- International Environmental Law

3- Human Rights

4- Humanitarian law

5- Globalization

6- Village

ترک فعل‌ها در حوزه بین‌الملل باید از حالت توصیه‌ای خارج گردد و جنبه الزام و اجبار پیدا کند. آنچه که در حال حاضر تحت عنوان "مسئولیت بین‌المللی دولت" در عرصه بین‌الملل شناسایی می‌شود باید بسرعت با یک ضرورت جدید بنام "مسئولیت کیفری دولت"^۱ تکمیل گردد.

این اتفاق اکنون رخ داده است اما در گام‌های اولیه خود است. اگر این امر مهم محقق نگردد با انفجاری که در تکنولوژی‌های ارتباطی رخ داده است و به هم تنیدگی که به تبع آن در منافع بروز پیدا کرده است، زیست رو به رشد بشری دچار مخاطره جدی می‌گردد. برای تحقق آنچه که در دنیای امروز از آن تحت عنوان "توسعه پایدار"^۲ یاد می‌شود، نمودن زیرساخت‌ها ضروری است.

توسعه پایدار مفهومی اساسی اجتماعی است که از سال ۱۹۷۲ به این سو در فرهنگ محیط‌زیست وارد شده است و می‌تواند که توسعه‌های اجتماعی بدون خدشه دار کردن توانایی‌ها و نیازهای نسل‌های علی و آینده با بهره‌برداری عاقلانه از مواهب طبیعت اتفاق بیافتد. نظر به نبود توافق و هماهنگی کامل بر سر مفهوم توسعه پایدار در فرهنگها و دولت‌های مختلف، در بسیاری از اسناد و نیز بین‌المللی تنها به ذکر مضامین، مصادیق و راهکارهای تشویقی، بدون ذکر طرق جبران نقض تعهدات و تعیین ضمانت اجرایی، اکتفا گردیده است. در حالی که رخداد وقایع مختلف نهادهای بویژه اتفاقات نظامی، ضرورت شفاف‌سازی و تعریف ضمانت‌های اجرایی پایدار و تابا اقدام را مشخص ساخته و توسعه حقوق بین‌الملل بویژه، حقوق بین‌الملل بشر دوستانه و حقوق بین‌الملل محیط‌زیست را می‌طلبد. اگر چه در موارد متعددی همکاری‌های بین‌المللی در ارتباط با وقایع نظامی بین‌الدولی، انجام شده است ولی در موارد متعددی کندکاری، سهل‌انگاری، سیاسی کاری، بروکراسی و امثال اینها باعث زیر پا گذاشته شدن حقوق

1- State Criminal Responsibility

2- Sustainable Development

بین‌الملل کیفری گردیده است و از طرفی ضمانت اجرایی مناسبی برای جلب توجه دولتها نسبت به مسئولیت بین‌المللی به دنبال نداشته است. نظیر آنچه که دولتها نسبت به اتفاقات غزه از خود نشان داده‌اند یا اقدامی نکرده و یا در حد تعیین کمیسیونی برای تهیه گزارش حقیقت یابی، خود را محدود کرده‌اند.

ضرورتها، بایدها و نبایدهای محیط‌زیست، خلأها و ارئه راهکارهای موثر و پایدار و قابل اجراء در توسعه قوانین کیفری حقوق بین‌الملل، حقوق بین‌الملل محیط‌زیست و نقض حقوق بشر، اهم موضوعاتی است که در این کتاب با عنوان "مجموعه مقالات حقوق بین‌الملل محیط‌زیست" به آنها پرداخته شده است. مضافاً ضمن بررسی ابعاد مختلف «حقوق بین‌الملل»، «حقوق بین‌الملل کیفری»، «مسئولیت بین‌المللی دولت»، «مسئولیت کیفری دولت»، «تفاوت بین‌الملل عرفی و قراردادی»، «حقوق بین‌الملل محیط‌زیست»، بررسی وقایع جنگ ۱۱ روزه غزه و بررسی گزارش گلدستون در همین خصوص، هنجارشکنی‌ها و جرم انگاری نقض هاء متعدد حقوق بین‌الملل محیط‌زیست، بویژه علیه غیر نظامیان غزه، مورد تحلیل قرار گرفته و مبنای مسئولیت، احراز مسئولیت و پرداخت غرامت به آسیب دیدگان مورد بررسی قرار گرفته است. گرچه پرداخت غرامت در چارچوب قوانین بین‌المللی موجود امکان‌پذیر می‌باشد، اما نمی‌توان از طریق تأسیس دادگاه ویژه مستقلى، مطابق با الگوی قطعنامه ۶۸۷ شورای امنیت، بر مبنای ماده ۳۱ مقررات کمیسیون غرامات سازمان ملل متحد، برای جبران خسارت اقدام نمود.

در برخی از مقالات، اثر پیش رو تلاش نموده مسئولیت کیفری دولتها را بعنوان ضرورت، مورد طرح و بحث قرار دهد و خوانندگان را متقاعد سازد که مسئولیت کیفری دولت ضرورتی است که باید میان تابعان حقوق بین‌الملل بصورت جدی به رسمیت شناخته شود تا تنظیم روابط این تابعان از ثبات برخوردار گردد. از طرفی دیگر این کتاب تلاش نموده است ضرورت تأسیس دادگاه ویژه جهت بررسی جنایات اسرائیل در خلال جنگ ۲۲ روزه غزه خاصه صدماتی که متوجه محیط‌زیست غزه گردیده است را تبیین و تشریح نماید.

گرچه مقالات گردآوری شده در این کتاب در مجلات علمی معتبر - برخی داخلی و برخی خارجی - پس از بررسی و داوری دقیق علمی به چاپ رسیده‌اند اما می‌تواند عاری از نقص نباشند. امیدوارم اساتید محترم، دانشجویان و دانش پژوهان عزیز و تمامی دیگر خوانندگان گرامی ما را از نکته نظرات کارشناسی خود بی‌نصیب نفرمایند تا در گام‌های بعدی کارهای کاملتری تقدیم جامعه ارشمند علمی کشور گردد. (ان شاءالله)

دکتر عسکر جلالیان

دانشیار دانشگاه پیام نور تهران

dr_ajalalian@yahoo.com